

turističkog sadržaja s oznakom tradicijskog i autentičnog u Istri. Osim što je prethodno navedena zadaća ispunjena, smatram da je studija Ivone Orlić veliki doprinos etnološkoj i kulturnoantropološkoj znanosti u Hrvatskoj jer promišlja vrlo problematična i delikatna područja sruza tradicije i turizma, koja ne prestaju bit aktualna imamo li u vidu dosadašnje tendencije razvoja turizma u Hrvatskoj. Studija Ivone Orlić dokaz je da je angažman etnologa i kulturnog antropologa itekako važan i svakako bi trebao imati važnu ulogu u primjeni, u ovom slučaju gospodarskoj grani kao što je turizam. U tom smislu knjiga Ivone Orlić afirmira etnologiju i kulturnu antropologiju kao važan segment u kreiranju turizma u Hrvatskoj koji poseže za baštinom i tradicijom kao nepresušnim izvorom turističke atrakcije.

Melanija Belaj

Andrea Pisac: *Hakirana Kiti: ljubavno-znanstveni roman*

Zagreb: Algoritam, 2013., 231 str.

Andrea Pisac je uspješna antropologinja i književnica s dvije zbirke priča, pričama objavljenim u inozemnim časopisima i antologijama; za Routledge je suuredila zbornik *Qualitative Research in Gambling: Exploring the production and consumption of risk* (2013), a očekuje i objavljivanje svoje doktorske teze o „tvorbi autentičnosti u književnim prikazima“ autora iz bivše Jugoslavije, koju je obranila na londonskom Sveučilištu Goldsmith. Njezin prvi roman *Hakirana Kiti* (2013) doista zaslužuje odrednicu ljubavno-znanstvena proza jer osim ljubavne fabule, epizoda vezanih uz hakersko „podzemlje“ i šamanski imaginarij totema i avatara, te uvjerljiv prikaz sazrijevanja i osamostaljivanja mlade umjetnice i znanstvenice u stranoj sredini, nudi i vrijedna promišljanja izazova, ograničenja i zastranjenja suvremene (kulturne) antropologije. U ovom znanstveno-esejističkom romanu ili literarnoj autoetnografiji ljubavna je priča samo premosnica svjetova koje dominacija kognitivnog kapitalizma čini sve manje prepoznatljivima u njihovoj samobitnosti. Riječ je o svijetu znanosti i „praktičnog života“, svijetu umjetnosti i kreativnih industrija, suvremenom akademskom pogonu i idealu akademije kao mjestu slobodnog prijenosa znanja te intelektualnog, moralnog i sentimentalnog sazrijevanja budućih odgajatelja. *Hakirana Kiti* je roman o stipendistici koju iscrpljuje cjelodnevno pisanje doktorske teze o metodološkim problemima sociokulturne antropologije, pored ljubavničke podvojenosti i zamornih rituala londonskog društva, te čiji je identitet hakiran u kiberprostoru tako da njezine intimne, duhovne i znanstvene dvojbe komentira još nekoliko likova. Upravo zbog ove ispovjedne izravnosti, igre oslovljavanja, intimnog povjeravanja i

spoznajnog provociranja, kao i uvjerljivih esejističkih dijelova o blokadama, zamkama i užicima intenzivnog rada na doktorskim tezama, za očekivati je da će se u *Hakiranu Kiti* zaljubiti nemali broj doktoranda i doktorandica kulturne antropologije i etnologije.

Andrea Pisac i kulturalno i rodno intervenira u naslijeđeni žanr romana o hrvatskom barbarogeniju koji se ne može ostvariti, dokazati ni u „bijelom svijetu“ ni u lokalnoj (malograđanskoj) kulturi, a posebice se uvjerljivo odmiče od modela suvremenih romana i pripovijesti o znanstvenicima – recimo, Šoljanovog *Kratkog izleta*, Pavličićevih romana *Koraljna vrata* i *Rupa na nebu* ili Ferićeve priče *Potrči doktora* – koji svaki na svoj način ironiziraju osobine frustriranog lokalnog intelektualca, čime potvrđuju stereotip o nesposobnosti znanstvenika za svakodnevni život i društveno djelovanje, za istinsku ljubav ili dionizijsko slavljenje života. U ovom romanu prožetom duhovitim dijalozima i pronicljivim opisima engleskih karaktera i običaja te seksualno-tekstualne ekonomije koja pokreće plodne intelektualce, možemo otkriti utjecaj esejističkog znanstvenog romana koji je Milivoj Solar u svom ogledu *Roman kao znanost* (1980) nazvao idealnom formom modernističkog romana koji više ne polemizira s idejom ljepote nego istine i to „istine u smislu racionalističko-tehničkog mišljenja i njegova izvora u egzaktnim znanostima“ (1980:253). Upravo uvlačenjem znanstvenog i informatičkog diskursa kao nadinstance suvremenog diskurzivnog režima, Andrea Pisac je pokušala ostvariti „totalitet naracije“ koji je u stanju oslikati globalno premrežen i međuovisan svijet čiji je ideal bio-tehno-genetički projekt *l’hominescence* (neologizam Michela Serresa), a ne antropološko razumijevanje posebnosti i univerzalnosti ljudskih zajednica. U tom smislu, *Hakirana Kiti* jest roman koji „ne poznaje metodičnost s obzirom na obradu čovjeka i svijeta“ (Solar 1980:257), ali koji svojim zahvatom teži sveobuhvatnosti i, što je najvažnije, uspijeva izbjeći osnovnu manu modernističkih romana eseja, a to je, prema Solaru, dosada.

Osim kao roman esej, ovu prozu možemo čitati i kao feminističku autoetnografiju. Dakle, ne kao autobiografski roman jer pokretač autodijegeze nije *bios* nego grafija: pomno bilježenje i reflektiranje o sociokulturnim, psihološkim i duhovnim aspektima osobnog iskustva, a posebice ženskog iskustva kao legitimnog spoznajnog i znanstvenog izvora. Za razliku od deridijanske „arhivske groznice“ koju poznaju i tradicionalni istraživači, u ovoj je pomno strukturiranoj, a djelomice šamanski „zaumnoj“ prozi, riječ o mnogo intenzivnijem, grozničavo-ekstatičnom stanju koje isisava sve životne sokove iz autorice i dovodi ju u kontakt s najdubljim resursima vlastite duhovne snage. Epifanijski bogat, časomice mahnit i samodestruktivan, psihički život doktorandice koja dovršava svoju „radnju svih radnji“ možda je karakterističan za svaki ritual prijelaza, no nadvijanje

autorefleksivnog pogleda/pera nad vlastiti etnografski tekst vrhunski je poduhvat bez premca u suvremenoj hrvatskoj prozi.

Zašto, dakle, ovaj roman možemo čitati kao feminističku autoetnografiju? Riječima teoretičarke Ann Oakley, vjerovanje da antropolozi mogu prikupiti podatke kvalitativnom etnografskom metodom bez upuštanja u uvijek rizičan interaktivan odnos sa svojim kazivačima ili ispitanicima jest pogubna „maskulina fikcija“. Sandra Harding se nadovezuje tvrdnjom da je primarna zadaća feminističkih etnografija stvoriti (usavršiti) metodologiju utemeljenu na interpretaciji životnog iskustva kako kazivača tako i ispitivača znanstvenika. Stavljanje istraživačice pod autorefleksivno povećalo čini istraživani problem složenijim i emocionalno „rizičnijim“ jer se odlike emotivne inteligencije, intuicije i osjetilne spoznaje udružuju s kognitivnim procesima i inkorporiraju u proces istraživačkog rada te pomažu u formuliranju novih znanstvenih (hipo) teza. Ustvrdivši da su androcentrični stavovi ugrađeni ne samo u većinu (post) patrijarhalnih društava, nego da čine oslonac reprodukcije hijerarhije i autoriteta unutar akademije, zastupnice feminističke *standpoint* teorije smatraju da ako već priznajemo kako je svako istraživanje političko, onda je važno da ono bude emancipacijsko i podrži progresivne, sekularne snage i ideje u društvu. Svoju kritičku poziciju i feminističku osviještenost za akutne probleme suvremenog akademskog pogona pripovjedačica u prvom licu iskazuje nizom (anti)teza koje već neko vrijeme vise u zraku, ali rijetko ih tko jasno i uvjerljivo artikulira. Ovdje su izdvojene samo neke iz mnoštva ironično iskazanih i provokativno zaoštrenih „antropoloških istina“ (iz poglavlja *U svakoj vrlini tri mane*): „očevi antropologije“ su mahom predvodili kulturni imperijalizam u ime globalnih kolonijalnih poduhvata da bi danas mladi antropolozi djelovali kao sponzorirani „plaćenici“ čiji znanstveni rezultati nemaju stvarnu svrhu niti smisao izvan matičnih institucija; ideal suvremenog antropologa je usavršiti vještine tajnih agenata – biti imun na strah i fascinaciju drugim i drugačijim, moći registrirati najsitnije detalje tuđeg ponašanja i djelovanja, moći komunicirati, zblížiti se i poistovjetiti sa svakim članom istraživane zajednice, ali bez istinskog odnosa i empatije. Autorica se pita i je li pretjerana briga oko poštivanja strogo formaliziranih etičkih kodeksa uzrok sve unificiranijim i beskorisnijim znanstvenim istraživanjima i kako to da je, unatoč humanističkom idealu širenja obzora razumijevanja i proaktivnog djelovanja u zajednici, najveći prijestup antropologa „prelaženje na stranu objekta istraživanja“, a kameleonstvo njegova ili njezina najpoželjnija osobina. Koliko-toliko zaštićena sveučilišnim okriljem sa svojim jasnim pravilima, zabranama i očekivanjima junakinja romana se mora sama izboriti za ulazak u svijet ravnopravnih akademskih građana te samostalno ispitati i odvagnuti svaku od ovih tvrdnji koje mogu rezultirati ukorom mentora i/ili odbijanjem rada.

Za inteligentnu i neumornu znanstvenicu to ne predstavlja ključni problem jer pronalazi odstupnicu i odušak u svojoj „dvostruko bilježnici“, autoetnografskoj prozi koju paralelno piše. Međutim, pokušaj integracije u londonsko društvo pripadnika srednje klase predstavlja za nju puno veći izazov. I dok se u svom radu uspijeva othrvati balkanističkim i autokolonizacijskim stereotipima dok tumači razloge književnog uspjeha postjugoslavenskih autora, u londonskim salonima i ladanjskim kućama ne uspijeva se tako lako othrvati stereotipima i predrasudama o lijepim, talentiranim i submisivnim Istočnoeuroljankama. Uz mnogo napora i umijeća Kiti odbija smjestiti se u neku od „egzotičnih“ niša koje joj dodjeljuje društvo bogato podjelama i antagonizmima te suprotnostima između političke korektnosti i multikulturalizma, kao i više ili manje vidljivog *skripta* stvarne društvene socijalizacije.

Odolijevajući lagodnijoj i društveno prihvatljivijoj ulozi fotomodela, ili pak ulozi poznavateljice rasnih konja, kreativna umjetnica udružila se s pronicljivom znanstvenicom i produhovljenom šamanicom te iznijela vrijedan poetski i intelektualni eksperiment. Pri tom je ismijala recepte za pisanje doktorata „u deset koraka“ te suvereno opkoračila i epistemološku nesigurnost autoetnografske metode i opću sumnjičavost prema suvremenoj antropologiji kao nepristranom i kritičkom studiju kulture. Ako bismo morali izdvojiti tek jednu kvalitetu ovog intelektualno bogatog i emotivno prijemčivog štiva, onda bi to bilo poticanje interesa za bogat „život duha“ mladih antropologa (humanista) koji se zanimaju za teorijsku problematiku, ali i za mogućnost da epistemološkim oruđem mijenjaju (izvan)akademski svijet. Uz vrsni literarni užitek, nadamo se da je Andrea Pisac i širu publiku zainteresirala za disciplinu koja u hrvatskom kontekstu ima mnogo potencijala za podizanje razine društvenog samorazumijevanja. I u međunarodnom kontekstu tema je romana relevantna i stoga se nadamo da će autorica pronaći put do inozemnih izdavača. Kao što je u svom eseju *Doktor Ako i doktor Ali* (2011) lijepo opisao Peter Sloterdijk, u neoliberalnom akademskom pogonu usmjerenom na „akviziciju privida“ (*Scheinerwerb*) gotovo je nemoguće dokazati razliku između autentične kompetencije (znanstvenika i stručnjaka) i njene obuhvatne simulacije. Metode kojima su se antropolozi dosad borili s himerama univerzalizma i objektivizma, s fenomenološkim prividima i „iskrivljenom sviješću“, bile su autorefleksija, stalni skepticizam i kritički dijalog s političkim strukturama te ekonomskim interesima koji upravljaju proizvodnjom značenja u društvu. Čini se da to više nije dovoljno da biste napisali antropološku uspješnicu, ali može biti dobar napatuk za besprijevano izvedenu „cerebralnu“ potku ovog jedinstvenog znanstveno-ljubavnog romana.

Renata Jambrešić Kirin